

7. Langbein J.H., *The Nonprobate Revolution and the Future of the Law of Succession*, *Harvard Law Review* 1983-1984/97.5.
8. Olzen D., *Die vorweggenommene Erbfolge*, Paderborn 1984.
9. Piątkowski J. S., *Z problematyki umów na rzecz osoby trzeciej na wypadek śmierci (art. 37 p.b.)* in: Błeszyński J., Rajski J. (ed.), *Rozprawy z prawa cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Witolda Czachórskiego*, Warszawa 1985.
10. Skibbe M., *Gesamtrechnachfolge in das Mietverhältnis* in: Slapnicar K. (ed.), *Festschrift zum 90. Geburtstag von Ulrich von Lübtow*, Berlin 1991.

УДК 340

Ewa Radecka

*Assistant Professor, Phd, Faculty of Law
and Administration, Institute of Law,
University of Silesia in Katowice*

CZY PRAWO DO ŻYCIA W ŚRODOWISKU Z CZYSTYM POWIETRZEM TO DOBRO OSOBISTE? WYBRANE ZAGADNIENIA

Znaczenie ochrony powietrza jest niezaprzeczalne. Zagadnienie to nabiera szczególnie na znaczeniu w perspektywie zmian klimatycznych, które nierozzerwalnie połączone są z powietrzem jako jednym z komponentów środowiska. W Polsce istnieje bogate instrumentarium prawne, które tej ochronie ma służyć. Niepokoi niestety to, że duża ilość uregulowań prawnych nie przekłada się na skuteczną ochronę skutkującą dobrą jakością powietrza. Kiepski stan powietrza w Polsce to wypadkowa wielu okoliczności, które pozostają ze sobą w silnej korelacji. Wśród tych czynników wyróżnić można chociażby: duże uzależnienie gospodarki krajowej od paliw kopalnych, małe wykorzystanie energii pochodzącej z odnawialnych źródeł (szczególnie energii z wiatru), tzw. niska emisja (niekiedy silnie powiązana z ubóstwem energetycznym), a także małe wykorzystanie elektromobilności.

W opracowaniu tym Autorka chciałaby jedynie zasygnalizować niezwykle żywotny problem, który jest aktualnie przedmiotem rozpoznania przez Sąd Najwyższy w Polsce, zdając sobie jednocześnie sprawę, że wyczerpanie tematu nie jest możliwe, szczególnie, że kwestia ta jest mocno dyskusyjna, zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie. Co symptomatyczne wyrok jaki zapadnie w tej sprawie będzie niezwykle istotny pod kątem ewentualnego dochodzenia roszczeń obywateli względem Skarbu Państwa za zanieczyszczenia powietrza.

W ramach sprawy zarejestrowanej pod sygnaturą III CZP 27/20 sformułowano następujące pytanie prawne:

«Czy prawo do życia w czystym środowisku umożliwiającym oddychanie powietrzem atmosferycznym spełniającym standardy jakości określone w przepisach powszechnie obowiązującego prawa, w miejscach, w których osoba przebywa przez dłuższy czas, w szczególności w miejscu zamieszkania, stanowi dobro osobiste podlegające ochronie na podstawie art. 23 Kodeksu cywilnego (dalej: k.c.) w zw. z art. 24 k.c. i art. 448 k.c.?».

Z powyższych wynika więc, że poddany pod rozagę sądu problem prawny zasadniczo sprowadza się do tego, czy ochrona ta może być realizowana również przy wykorzystaniu środków cywilnoprawnych, a konkretnej tych służących ochronie dóbr osobistych?

Według argumentacji Sądu Okręgowego w Gliwicach (autora pytania prawnego do Sądu Najwyższego) prawo do wolnego od zanieczyszczeń powietrza, niezbędnego do życia, należy zakwalifikować jako ściśle związane z osobą fizyczną, istotą człowieczeństwa i naturą człowieka, niezbywalne i skuteczne w stosunku do innych osób, a zatem spełniające wskazane przesłanki dobra osobistego.

Warto nadmienić, że dotychczasowe orzecznictwo Sądu Najwyższego jest rozbieżne i wskazuje, że:

a) prawo człowieka do nieskażonego środowiska biologicznego nie jest osobistym prawem przedmiotowym i że może być chronione środkami przewidzianymi w art. 24 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, tylko wtedy, gdy pogwałcenie tego prawa stanowi równocześnie naruszenie lub zagrożenie praw osobistych, których przedmiotem są dobra osobiste w rozumieniu art. 23 k.c. [wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 1975 r. w sprawie sygn. I CR 356/75, OSP 1976/12/232]; co istotne rozstrzygnięcie to spotkało się z krytyczną oceną;

b) oraz drugi odmienny pogląd, uznający istnienie prawa do korzystania z walorów nieskażonego środowiska jako podmiotowego prawa osobistego w rozumieniu art. 23 k.c. [postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 1984 r., sygn. II CR 5/84, Państwo i Prawo 1988, Nr 2, s. 140].

W tym zakresie nie są jednolite także poglądy wyrażone w doktrynie, wśród których można odnotować, zarówno:

a) te które nawiązują do odrębnego dobra osobistego i odpowiadającego mu prawa osobistego do korzystania z nieskażonego środowiska [P. Mazur, Prawo osobiste do korzystania z wartości środowiska naturalnego, Państwo i Prawo 1999, Nr 11, s. 53 i n.; E. Skowrońska-Bocian, Prawo cywilne. Część ogólna. Zarys wykładu, Warszawa 2005, s. 97];

b) jak i te które podkreślają brak podstaw do formułowania samoistnego dobra osobistego w postaci możliwości korzystania z walorów naturalnego środowiska [M. Smólska-Korpała, Ochrona dóbr osobistych w świetle ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska, „NP» 1981, nr 3, s. 5; K. Piasecki, Komentarz do art. 23, pkt 19, [w:] Kodeks cywilny. Księga pierwsza. Część ogólna. Komentarz, Lex 2003; P. Księżak, Komentarz do art. 23, pkt 119–120, [w:] Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna, P. Księżak, M. Pyziak-Szafnicka (red.), Lex 2014; S. Kalus, Komentarz do art. 23 Kodeksu cywilnego, pkt 34 [w:] Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna (art. 1–125), M. Frasz, M. Habdas (red.), Lex 2018].

W ocenie Autorki rozstrzygnięcie w badanej przez Sąd Najwyższy sprawie wymagać będzie rozważenia kilku kwestii. Pierwszą z nich jest ustalenie czym w konkretnej sprawie jest dobro osobiste. Brak jest definicji legalnej tego pojęcia. Jak jednak podaje P. Księżak, są to „wartości o charakterze niemajątkowym, wiążącymi się z osobowością człowieka, uznanymi powszechnie w społeczeństwie» [P. Księżak, Komentarz do art. 23, [w:] Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna, P. Księżak, M. Pyziak-Szafnicka (red.), Lex 2014]. W doktrynie podkreśla się, że wyliczenie dóbr osobistych w art. 23 k.c. ma jedynie charakter przykładowy, a praktyka życia codziennego stale wykształca nowe ich kategorie. Drugi zakres rozważań to ustalenie wykładni sformułowania „czyste środowisko umożliwiające oddychanie powietrzem atmosferycznym spełniającym standardy jakości». Nie ma prawnie ustalonej definicji czystego czy nieskażonego środowiska, co może być przecież interpretowane wieloznacznie. Niemniej wykładnia ta winna być prowadzona racjonalnie i przy uwzględnieniu konkretnego stanu faktycznego [M. Hejbudzki, Normatywne podstawy wprowadzenia do polskiego porządku prawnego koncepcji prawa podmiotowego do życia w czystym środowisku, *Studia Prawnoustrojowe* 2019, z. 43, s. 121-139]. Trzecie i być może najważniejsze zagadnienie to odpowiedź na pytanie, czy doniosłość i społeczne znaczenie będzie na tyle istotne, aby zakwalifikować życie w czystym środowisku do katalogu dóbr osobistych. Pozytywne ustalenie w tym zakresie spowoduje przyznanie samodzielnej kategorii prawa podmiotowego do życia w czystym środowisku. Nie ulega jednak wątpliwości, że obecnie próbuje się wiązać skutki zanieczyszczenia jednego z komponentów środowiska, jakim jest powietrze z wyartykułowanym wprost w art. 23 k.c. dobrem osobistym, jakim jest zdrowie. Z tej konstrukcji wynika, że aktualnie naruszenie prawa do życia w czystym środowisku postrzegane jest przez pryzmat godzenia w inne, zdefiniowane dobro osobiste, a konkretniej jako pochodna „prawa do zdrowia». Co ważne rozstrzygnięcie o samodzielności prawa podmiotowego do życia w czystym środowisku z czystym powietrzem nie może być podjęte w oderwaniu od kontekstu sytuacyjnego ze szczególnym uwzględnieniem permanentnego i długotrwałego przekraczania norm jakości powietrza w Polsce.

REFERENCES:

1. Hejbudzki M., *Normatywne podstawy wprowadzenia do polskiego porządku prawnego koncepcji prawa podmiotowego do życia w czystym środowisku*, *Studia Prawnoustrojowe* 2019, z. 43, s. 121-139
2. Kalus S., *Komentarz do art.23 Kodeksu cywilnego, pkt 34 [w:] Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna (art. 1–125)*, M. Frasz, M. Habdas (red.), Lex 2018
3. Księżak P., *Komentarz do art. 23, pkt 119–120, [w:] Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna*, P. Księżak, M. Pyziak-Szafnicka (red.), Lex 2014
4. Mazur P., *Prawo osobiste do korzystania z wartości środowiska naturalnego*, *Państwo i Prawo* 1999, Nr 11, s. 53 i n.
5. Piasecki K., *Komentarz do art. 23, pkt 19, [w:] Kodeks cywilny. Księga pierwsza. Część ogólna. Komentarz*, Lex 2003

6. Skowrońska-Bocian E., *Prawo cywilne. Część ogólna. Zarys wykładu*, Warszawa 2005, s. 97
7. Smólska-Korpała M., *Ochrona dóbr osobistych w świetle ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska*, «NP» 1981, nr 3, s. 5

УДК 347

Білецька Ю. Ю.

*аспірантка, юридичний факультет
Західноукраїнського національного
університету*

ОСОБЛИВОСТІ СТРАХУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Випадкова помилка співробітника може стати предметом багатомільйонного позову. Захистити компанію від зайвих витрат з відшкодування збитків дозволить страхування професійної відповідальності.

В.В. Шахов трактує страхування відповідальності як «самостійну сферу страхової діяльності, яка об'єднує ряд видів страхування, які передбачають обов'язки страховика відшкодувати шкоду, заподіяну страхувальником (фізичною або юридичною особою) життю, здоров'ю або майну третіх осіб» [1, с. 27]. Страхування професійної відповідальності пов'язане із можливістю пред'явлення претензій особам за наслідки допущених ними помилок під час виконання професійних обов'язків, вказаних у страховому полісі.

Такий вид відповідальності належить до специфічних видів страхування цивільно-правової відповідальності. Страхування професійної відповідальності в багатьох країнах світу здійснюється в обов'язковій формі. Так, для отримання ліцензії на приватну професійну діяльність для певних категорій фахівців необхідним є наявність страхового поліса. В Україні відповідно до п. 27 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про страхування» в обов'язковій формі здійснюється страхування професійної відповідальності осіб, діяльність яких може заподіяти шкоду третім особам, за переліком, встановленим Кабінетом Міністрів України. Для здійснення такого виду страхування Кабінет Міністрів України, якщо інше не визначено законом, встановлює порядок та правила його проведення, форми типового договору, особливі умови ліцензування обов'язкового страхування, розміри страхових сум та максимальні розміри страхових тарифів або методику актуарних розрахунків (ч. 2 ст. 7 Закону України «Про страхування»).

Варто зазначити, що для здійснення професійної діяльності приватного виконавця, останній зобов'язаний застрахувати свою цивільно-правову відповідальність перед третіми особами. Приватний виконавець не має права